

3546

۲۰۰

۱
۲۱۰
نجان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زنان خاندان عصر تیموری

دکتر لیلا محمدی

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

تابستان ۱۳۹۸

محمدی، لیلا، ۱۳۵۷-

زنان خاندان عصر تیموری / لیلا محمدی. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۸.
هشت، ۲۰۲ ص: مصور - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۴۹۱: تاریخ اسلام؛ ۱۱۰)

ISBN: 978-600-298-256-8

بها: ۲۱۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه، ص. [۱۷۷] - ۱۸۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. زنان -- ایران -- تاریخ -- قرن ۹ ق. ۲. Women -- Iran -- History -- 15th century. ۳. ایران -- تاریخ -- تیموریان، ۷۷۱ - ۹۱۱ ق. ۴. Iran -- History -- Timurids, 1370 - 1505. ۵. ایران -- اوضاع اجتماعی -- قرن ۹ ق. ۶. Iran -- Social conditions -- 15th century. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۹۵۵/۰۶۶

DSR۱۰۸۸/م۳ز۹ ۱۳۹۸

۵۶۱۶۵۴۴

شماره کتابشناسی ملی

زنان خاندان عصر تیموری

مؤلف: دکتر لیلا محمدی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر)

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

صفحه‌آرایی: اعتصام

ویراستار: سعیدرضا علی‌عسگری

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۸

تعداد: ۲۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۲۱۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، نبش میدان علوم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰

(انتشارات ۳۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰، ص. پ. ۳۱۵۱-۳۷۱۸۵

تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

مرکز پخش: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۲۷، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۶۳۵-۶

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و هدایت پدیده‌های انسانی در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر است و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی، فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی «ره»، پیش‌نگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری «دفتر همکاری حوزه و دانشگاه» را در سال ۱۳۶۱ فراهم کرد و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت استادان حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جامعه علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار بیش از ۴۹۰ عنوان کتاب و شش نشریه علمی اشاره کرد.

این کتاب به عنوان کمک درسی برای دانشجویان رشته‌های تاریخ فرهنگ و تمدن اسلام و تاریخ گرایش ایران دوره اسلامی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری فراهم آمده است؛ البته دیگر علاقه‌مندان به این زمینه تحقیقی نیز می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌داند از تلاش‌های مؤلف محترم اثر، سرکار خانم دکتر لیلا محمدی و نیز از ارباب محترم سرکار خانم زهرا روح‌اللهی امیری سپاسگزاری کند.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
فصل اول: نگاهی به سیر تحول پایگاه اجتماعی زنان	
زمینه‌های شکل‌گیری فعالیت زنان در جامعه ایران	۷
نگاهی کوتاه به جایگاه اجتماعی زنان در غرب و دین اسلام	۹
معرفی و نقد منابع	۱۵
تاریخ‌های سلسله‌ای	۱۵
ظفرنامه نظام‌الدین شامی	۱۵
ظفرنامه شرف‌الدین علی یزدی	۱۶
عجائب المقدور فی نوائب تیمور	۱۸
مطلع سعدین و مجمع بحرین	۱۹
مجمع التواریخ سلطانیه	۱۹
تاریخ‌های عمومی	۲۰
روضه الصفاء فی سیره الانبیاء و الملوک و الخلفاء	۲۰
منتخب التواریخ نطنزی	۲۱
تاریخ‌های محلی	۲۲
تاریخ یزد	۲۲
روضات الجنات فی اوصاف مدینه هرات	۲۲
منابع ادبی	۲۳
۱. تذکره‌ها	۲۳
تذکره الشعراى دولت‌شاه سمرقندی	۲۳
تذکره بدايع الوقایع	۲۴
تراجم و شرح حال‌ها	۲۴
تزوجات تیموری	۲۴

۲۵	 سفرنامه‌ها
۲۵	 سفرنامه کلاویخو
۲۶	 سفرنامه شیلت برگر

فصل دوم: زنان، ایجاد اتحاد سیاسی (۷۴۷-۸۰۷ ق / ۱۳۴۶-۱۴۰۵ م)

۲۷	 درآمد
۲۸	 زندگی تیمور از آغاز تا دستیابی به حکومت
۳۱	 نقش زنان در دستیابی تیمور به اهداف سیاسی قبل از رسیدن قدرت
۳۲	 دوره سلطنت تیمور
۳۶	 ازدواج‌های تیمور و خاندانش و نقش آنها در ارتقای موقعیت وی
۴۱	 تأثیر ازدواج‌ها در رابطه تیمور با دولت‌های همجوار
۴۲	 نفوذ سیاسی زنان در عصر تیمور
۴۶	 زنان دودمان تیموری در صحنه‌های نبرد
۴۹	 مرگ تیمور و دخالت خواتین در اداره امور

فصل سوم: زنان، مشارکت در سیاست (۸۰۷-۸۵۰ ق / ۱۴۰۵-۱۴۴۷ م)

۵۱	 درآمد
۵۲	 خلیل سلطان اولین جانشین تیمور
۵۴	 شادملک آغا و مشارکت او در حکومت خلیل سلطان
۵۸	 دوره سلطنت شاهرخ
۵۹	 قدرت و نفوذ سیاسی گوهرشاد
۶۰	 قدرت گوهرشاد در دوران حکومت شاهرخ
۶۳	 پایگاه سیاسی گوهرشاد پس از فوت شاهرخ
۶۸	 قدرت سیاسی آغا بیگی، نوه تیمور

فصل چهارم: زنان، مداخله در سیاست (۸۵۰-۹۱۲ ق / ۱۴۴۷-۱۵۰۷ م)

۶۹	 درآمد
۶۹	 اداره امپراتوری تیموری پس از مرگ شاهرخ
۷۲	 ازدواج‌ها و نقش آنها در مناسبات جانشینان تیمور با دولت‌های همجوار
۷۳	 زمامداری سلطان حسین بایقرا
۷۴	 نفوذ سیاسی زنان درباری در عصر سلطان حسین بایقرا
۷۵	 قدرت سیاسی پاینده بیگم، نیره امیر تیمور
۷۷	 فیروزه بیگم، مادر سلطان حسین بایقرا
۷۸	 خدیجه بیگم همسر سلطان حسین بایقرا
۸۰	 پایگاه سیاسی خدیجه بیگم پس از سلطان حسین بایقرا

سیاست زهره بیگی آغا در پایان حکومت تیموری.....	۸۲
خانواده سلطنتی و نقش آن در ثبات سیاست داخلی و خارجی حکومت تیموری.....	۸۳

فصل پنجم: نهاد خانواده، اجتماع و اقتصاد

درآمد.....	۸۵
نهاد خانواده؛ ساختار اجتماعی دولت تیموریان.....	۸۶
حرمسرای تیمور.....	۸۸
نهاد خانواده در دوره تیموری.....	۱۰۳
طلاق در خاندان تیموری.....	۱۰۷
نقش زنان، درباری در تعلیم و تربیت شاهزادگان تیموری.....	۱۰۹
نهاد خانواده؛ اوضاع اقتصادی عصر تیموریان.....	۱۱۳
نقش زنان دودمان تیموری در فعالیت‌های اقتصادی.....	۱۱۶
مالکیت و دارایی زنان.....	۱۱۷
کشاورزی و سیستم‌های آبیاری.....	۱۲۱
ساخت و توسعه روابط.....	۱۲۳
انگیزه‌های اقتصادی زنان دودمان تیموری در ایجاد موقوفات.....	۱۲۵

فصل ششم: نهاد خانواده؛ فرهنگ و مذهب

تجلی فرهنگ و هنر در عصر تیموری.....	۱۳۱
زنان خاندان تیموری از نگاه نقاش‌های میهن‌دوستان تیموری.....	۱۳۳
پوشاک و ظواهر زنان خاندان تیموری.....	۱۳۶
زنان دربار تیموری و هنر معماری.....	۱۴۲
فعالیت‌های زنان خاندان تیموری در عرصه هنر.....	۱۴۵
زنان خوشنویس درباری.....	۱۴۶
زنان شاعر درباری.....	۱۴۷
زنان درباری تیموری و موسیقی.....	۱۵۰
زنان خاندان تیموری و علم‌آموزی.....	۱۵۱
سیاست مذهبی تیمور و جانشینانش.....	۱۵۲
زنان دربار تیموری و تأسیس بناهای مذهبی.....	۱۵۵
احداث خانقاه از سوی زنان خاندان تیموری.....	۱۶۲
موقوفات زنان خاندان دربار تیموری.....	۱۶۳
فعالیت زنان در نهضت حروفیه.....	۱۶۷
مذهب زنان خاندان تیموری.....	۱۶۹
سخن آخر.....	۱۷۱

منابع و مأخذ

- الف) منابع اصلی ۱۷۷
- تحقیقات جدید ۱۸۰
- ب) مقالات ۱۸۴
- ج) سفرنامه‌ها ۱۸۸
- د) دانشنامه و فرهنگ‌ها ۱۸۸
- ه) منابع عربی ۱۸۹
- و) منابع انگلیسی ۱۸۹
- ز) پایان‌نامه‌ها ۱۸۹

پیوست‌ها

- تصاویر، نقشه‌ها و اسناد ۱۹۱

نمایه‌ها

- نمایه اشخاص ۱۹۷
- نمایه مکان‌ها ۲۰۱

مقدمه

مطالعه درباره زنان سلطنتی تاریخ میانه ایران، تنوع در موقعیت زنان را نشان می‌دهد. محققان این تنوع را به وجود ایده لوژی قدرتمند اسلامی و قوانین ترک-مغول مرتبط دانسته‌اند. در ارزیابی تاریخی زنان در دوره تیموری با تجزیه و تحلیل نقش و موقعیت سیاسی-اجتماعی زنان که متأثر از ساختار قدرت سلطنتی است، می‌توان به بررسی عملکرد آنها در دربار و نوع فعالیت‌های که تعیین‌کننده پایگاه آنان در جامعه عصر خود هستند، پی برد. سلسله تیموریان (۷۷۱-۹۱۱ ق/۱۳۶۹-۱۵۰۵ م) به دست تیمور و در پی حکومت مغولان در ایران ایجاد شد. وی از میان طایفه برلاس، مغولان ترک مآب شده در الوس جغتایی^۱ که چادرنشینی می‌کردند، برخاست (باسورث، ۱۳۷۱، ص ۵۱۶) تیمور فلات ایران را از شبه قاره هند تا کرانه مدیترانه درنوردید و برای خود پایتختی دائمی در سمرقند ساخت. میراثی که وی برای بازماندگانش بر جای گذاشت شوکت و حشمت تیموریان را در شرق ایران در پی داشت (فراگنر، ۱۳۷۹، ص ۱۹). از آنجا که برنامه دقیق و مؤثری برای جانشینی‌اش وجود نداشت، از این‌رو، دارای سازمان‌بندی سیاسی دقیق در قلمرو خود نبود.

دولت تیموری از اجزای برخاسته از ساز و کار نظامی ترکی-مغولی و نیز آموزه‌های گوناگون فرهنگ اسلامی تشکیل شد که پس از مدتی با قالب ایرانی هماهنگ شد. عالی‌ترین نمونه از این نوع پیوند را می‌توان در سلطنت الغ بیگ در سمرقند یافت، وی در زمان سلطنت پدرش شاه‌رخ که به دقت براساس احکام شریعت اسلامی حکومت می‌کرد، توانست برای

۱. الوس، معادل تعبیرهای جدید «کشور» و «ملت» است و جغتایی، قلمروی بود که در زمان حیات چنگیزخان (۶۲۴ق) به پسر دوم او جغتای (۶۳۹ق) رسید (فیاض انوش، ۱۳۸۸، ص ۶۶).

اداره دولت از دلبستگی اش به یاسا و سنن چنگیز خان بهره بگیرد (بارتولد، ۱۳۳۶، ص ۸). در چنین فضائی، زنان در دربار، عضو جدایی ناپذیر طبقه حاکم و افراد نزدیک به حاکم بودند، نقش و موقعیت سیاسی آنان از ساختار قدرت سلطنتی تأثیر می پذیرفت، از این رو، بر عملکرد آنها در زندگی سیاسی، و قانونمند بودن فعالیت های آنها تأثیر می گذاشت، البته بخشی از این قدرت مربوط به پیش زمینه فرهنگی ترک- مغول و بخشی مربوط به مرکزیت روابط خانوادگی در سیاست و قانون گذاری سلسله تیموری بود (Nashat and Beck, 2003, p123).

بدین سان، با این رویکرد، از یک سو ساختار درونی نظام ایلی و سلسله مراتب زنان و مؤلفه های قدرتشان بررسی خواهد شد. در این بررسی، ساختار سیاست های تیمور و نقش سیاسی زنان در اتحاد و مشارکت با سیاست ها و برنامه های حاکمان تیموری مورد نظر خواهد بود، از سویی دیگر، در بررسی تثبیت جایگاه زنان در سیاست، رابطه آنان با حکومت ملاحظه می شود. در این رابطه به عوامل سازگاری و ناسازگاری زنان با حکومت وقت توجه خواهد شد، سپس با نگاهی به سیر تحول پایگاه سیاسی و اجتماعی زنان، ابعاد قدرت گیری و چگونگی دخالت آنان در سیاست مطرح می شود.

موضوع بعد نقش زنان در تحولات مربوط به اوضاع اجتماعی و اقتصادی است. با بررسی پایگاه اجتماعی زنان خاندان تیموری، نقش آنان در دربار، به عنوان قشری که متأثر از ساختار قبیله ای است و با توجه به فرهنگ ایلی خود در طول حکومت تیموری دست به فعالیت های گوناگون در جامعه زده اند، مورد توجه این پژوهش خواهد بود. همچنین درباره تأثیر متقابل ایدئولوژی اسلامی که موجب ایجاد پایگاهی ارزشمند برای زنان در تیموری در سلسله مراتب قدرت اجتماعی بوده، گفتگو شده است. برای نمونه، آنان در حوزه اجتماعی دربار بسیار فعال بوده و در مجالس رسمی مربوط به اعیاد، جشن ها و مراسم گوناگون سوگ و جز اینها حضور فعال داشته اند.

در زمینه پایگاه اقتصادی زنان خاندان تیموری، نخست حیات اقتصادی عصر تیموریان بررسی می شود و به توجه تیمور و شور و علاقه شاهزادگان و حاکمان تیموری به اوضاع اقتصادی و نتایج مطلوبی که ارائه می دهد، پرداخته خواهد شد؛ زیرا آنها به دشت به بازسازی شهرها، به ویژه در مقر حکومتی شان توجه می کردند تا بدین وسیله، با توجه به قدرت و رفاه اقتصادی، جایگاه سیاسی و فرهنگی خود را ارتقا بخشند (فراگنر، ۱۳۷۹، ص ۱۴۰). در این

راستا می‌توان به سلطنت شاهرخ (۸۰۷-۸۵۰ق) اشاره کرد که وی با بازسازی شهرها و روستاها و مکان‌های تخریب شده رونق اقتصادی ایجاد کرد (بلندی، ۱۳۸۹، ص ۱۵)، یا از شاهزادگان دیگر همچون ابوسعید تیموری (۸۵۵-۸۷۳ق) و حسین بایقرا (۸۷۳-۹۱۱ق) یاد می‌شود که توانستند در مقایسه با دوره متقدم تیموریان و دوره‌های میانی، نوعی ثبات برقرار سازند، همچنین درصدد بودند تا پشتوانه اقتصادی لازم را برای فعالیت‌های سیاسی و فرهنگی خویش ایجاد کنند. از این‌رو، همراهی زنان درباری در رفع مشکلات اقتصادی حکومت تیموری، با توجه به سنت‌های ایلی در شکل اقتصادی، موقعیت ویژه‌ای برای زنان درباری فراهم آورد که از مباحث مهم این موضوع است.

موضوع آخر، نقش زنان خاندان تیموری در تحولات فرهنگی و مذهبی است، که به دلیل تجلی فرهنگ و هنر در این دوره، و همچنین تسلط دین و مذهب بر جنبه‌های مختلف زندگی، بررسی خواهد شد؛ زیرا مابین مشارکت تیموری نه نظامی بود و نه سیاسی، بلکه در این دوره، جوشش و غلیان شکفت انگیزی از حیات فرهنگی-فکری رخ داد که عناصر ایرانی و ترکی تحت نظارت تیموریان در شکل‌گیری آن سهیم داشتند و پشتیبانی شماری از شاهزادگان، مشوق کسانی بود که در آن حوزه فعالیت می‌کردند.

از بارزترین نکته‌ها در مسائل فرهنگی-مذهبی، می‌توان به بناهای امپراتوری تیموری اشاره کرد، که شماری از آنها تاکنون باقی مانده‌اند و توصیف شماری دیگر از سوی نویسندگان آن روزگار که برخی از آنان از سیاحان اروپایی بودند، ارائه شده‌اند. از این بناها به‌عنوان شاهی ارزنده بر شکوفایی معماری اسلامی در این دوره یاد شده است. یکی از ویژگی‌های بارز آنها وابستگی شان به سنن معماری موجود به‌ویژه (البته نه انحصاری) سنن معماری ایرانی است، و دیگر التقاطی بودن است. البته نمی‌توان از این اشاره نیز گذشت که خود سلیقه شخصی درباریان هم انگیزه جدیدی به خلاقیت هنری بخشیده است (مظاهری، ۱۳۷۶، ص ۵۰-۵۱).

از این لحاظ، زنان خاندان تیموری نیز در زمینه تأسیس بناهای مذهبی و عام‌المنفعه تلاش فراوانی کردند که از آن جمله می‌توان از بی‌بی خانم همسر تیمور نام برد که مسجد جامع سمرقند به نام اوست (ابریشمی، ۱۳۶۷، ص ۱۳۷). همچنین گوهرشاد، همسر شاهرخ، مسجدی موسوم به مسجد گوهرشاد را در مشهد پی افکند (قصایبان، ۱۳۸۴، ص ۱۰۶). مسلم است که این اقدامات موجب اعتلای پایگاه فرهنگی و مذهبی نامبردگان شده است. در این مبحث بدین

پرسش پاسخ داده می‌شود که: زنان چه گرایش‌های فرهنگی‌ای داشتند و چه تدابیری برای پیشبرد فرهنگ در پیش گرفتند؟ از این‌رو، ضمن ارائه مهم‌ترین مطالب درباره زندگی برخی زنان درباری، از تکاپوهای فرهنگی و معماری این شخصیت‌ها به شیوه‌ای گسترده سخن به میان آمده، همچنین آفرینش‌های فرهنگی و ادبی زنان خاندان تیموری نیز بررسی خواهند شد.

در جایگاه مذهبی زنان خاندان تیموری، ضمن بررسی سیاست مذهبی تیمور و بازماندگان حکومت تیموری، از دیدگاه‌های مذهبی زنان درباری و تلاش‌ها و فعالیت‌های عمرانی آنان در تأسیس بناهای مذهبی گفتگو شده است و از آنجا که تأکید اصلی این مباحث بر عنصر مذهب بوده، از موقوفات زنان خاندان تیموری نیز سخن به میان آمده است.

از این‌رو، با مباحثی که در رابطه با نقش‌های گوناگون زنان دربار تیموری در امور سیاسی و مشارکت و مداخله آنها مطرح شدند، و نیز از مراحل گوناگون حضور زنان در تحولات اجتماعی و اقتصادی و سرانجام در تحولات فرهنگی و مذهبی سخن به میان آمد، این نتیجه قابل دستیابی است که افزون بر وجود زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی بر مبنای ماهیت ایلپاتی، با تلفیق سنت قبیله‌ای با آموزه‌های اسلامی، انگیزه‌ای برای تکاپوهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی-مذهبی زنان دربار تیموری فراهم شد، به گونه‌ای که نقش و تأثیر این حرکت‌ها در دوره‌های بعد تداوم داشت.

روش استفاده شده در این پژوهش، روش تاریخی است؛ از آنجا که یکی از ویژگی‌های اصلی رویدادهای تاریخی، تکرارناپذیری آن به دلیل تعلق به گذشته است، از این‌رو، برای بررسی و بازسازی رویدادهای گذشته با تکیه بر سه خصلت انتقادی، توصیفی و مقایسه‌ای، می‌توان به تحلیل و استنتاج ذهنی وقایع پرداخت. از این‌رو، با نگاه انتقادی به اختلاف‌ها و همانندی‌ها و تکرارناپذیری‌ها در یک رویداد تاریخی می‌توان دریافت که مقایسه این اختلاف‌ها و تلاش برای درک و تشریح علل و اسباب آن موجب دست یافتن به ماهیت پدیده‌های مطالعه شده در تبیین تاریخی می‌شود (ساروخانی، ۱۳۸۳، ج ۲، ص ۱۷۹ و ۱۹۴).

با توجه به اینکه منابع و مآخذ و تحقیقات جدید مشحون از خطاها و کاستی‌ها و تناقض‌هایند. این پژوهش کوشیده است تا تنها به گرد آوردن و کنار هم قرار دادن بسنده نکند و با طرح پرسش‌ها و احتمال‌های مختلف به درک علل احتمالی نزدیک شود و به بررسی تحلیلی و انتقادی بپردازد.

درباره تاریخ زنان درباری در دوره مورد بحث تاکنون پژوهشی روشمند و علمی انجام نشده است. برخی پژوهش‌ها که به سراسر دوران تیموری مربوط می‌شوند، مانند تألیفات عبدالحی حبیبی، بارتولد، فوریز منز، تاریخ ایران کمبریج، هارولد لمب، حسین میرجعفری، درباره جنبه‌های مختلف این دوره تاریخی، آثاری به صورت کتاب پدید آورده‌اند و تنها اشاره‌ای کوتاه به جایگاه زنان خاندان تیموری در دربار داشتند. درباره زندگی، فعالیت‌های اقتصادی-فرهنگی، مذهبی و سیاسی زنان خاندان تیموری که از آنها سخن گفتیم. بیشتر آثار به صورت مقاله به این حوزه‌ها پرداخته‌اند. هرچند مستقل و فراگیر به جایگاه زنان دربار تیموری پرداخته نشده، ولی مطالب مطرح شده بسیار ارزنده و درخور اعتنایند و این پژوهش در حد امکان از جنان آثاری بهره گرفته‌اند.

این کتاب متکی است بر رساله دکتری که نگارنده در سومین فصل تحصیلی سال ۱۳۹۵ ش، به دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شیراز ارائه کرد. در اینجا از شورای محترم پژوهشی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم و مدیر گروه محترم تاریخ حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر رمضان محمدی سپاسگزارم که این کتاب را برای چاپ پذیرفتند. از استاد گرانقدرم پروفسور سیدابوالقاسم فروزانی و از استادان دانشمند پروفسور عبدالرسول خیراندیش و جناب آقای دکتر احمد فضلی‌نژاد که با صبر و بردباری در رفع کاستی‌های این پژوهش راهنمایم بودند، کمال امتنان را دارم. از استادان محترم و بزرگوار پروفسور حسین میرجعفری و جناب آقای دکتر محمدعلی رنجبر که با دیدگاه‌های ارزشمند خود در راستای تکمیل این پژوهش یاری‌ام دادند، سپاسگزاری می‌کنم. از جناب آقای دکتر محمدباقر خزائینی برای پیشنهاد چاپ این کتاب و راهنمایی‌های ارزنده ایشان کمال تشکر را دارم. از راهنمایی‌ها و صبوری‌ها و داوری سرکار خانم دکتر روح‌الهی امیری و تلاش بی‌دریغ جناب آقای اسماعیل یارمحمدی و از همه سروران ارجمندی که در طی مراحل تحقیق و چاپ کتاب، بنده را یاری کردند، کمال تشکر و قدردانی را دارم و از خداوند متعال برای همه آنان سلامت و طول عمر آرزو مندم.

لیلا محمدی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اهر